

GAZET'A TRANSILVANIAI.

Gazet'a esse de 2 ori: Mercuria si Duminea, F6ies, candu concedu ajutoriale. — Pretiulu: pe 1 annu 10 fl. pe 1/4 3 fl v.a. Tieri esterne 16 fl. v. a. pe une annu seu 40 doideceri, or 3 galbini mon. sunatoria. Se prenumera la postele c. r., si pe la DD. correspondenti. — Pentru serie ad. cam 10 vorbu mari seu mici inserate se ceru 8 cr. Taca timbrala e 30 cr. de fiacare publicare. Fara depunerea acestui pretiu inainte nu se voru mai primi publicari.

Nr. 55.

Brasiovu, 26/14 Iuliu, 1865.

Anulu XXVIII.

MONARCHIA AUSTRIACA. TRANSILVANIA.

Cuventarea Esc. Sale D. presied.

Ladislau Vasiliu Popp

la deschiderea tribunalului supremu in Vien'a, tienuta in limb'a latina in 15 Iuliu 1865.

Viri perillustres!

Notum est, in Transilvania jus in gradu ultimo ab ipso principe fuisse dictum, postremis etquidem temporibus principis in re decreta super propositionibus a regia cancelaria aulica Transilvanica factis emanare consuevisse. Leges, quae hoc jus arbitrio principis permisere, non est, quod nunc depromam vobisque, viri perillustres, in memoriam revocem.

Quum post infelices annorum 1848 et 1849 turbas propter facta interim completa, — puta: propter abrogationem vinculi servitutis, omnium regni civium coram lege aequalitatem, facultatem munera publica sine conditionis ac religionis discrimine gerendi, — prior, qui feudalibus necessitudinibus rationibusve innitebatur, organismus administrationalis haud amplius vitae redonari potuisset; quum ratio conservandi monarchiam atque aequalia in toto imperio jura introducendi ita ferebat, ut collectio superiorum potestatum earumque in centro imperii congregatio tamquam necessaria agnosceretur, ac jus leges ferendi principi servatum fuerit: potestas jus in ultima instantia dicendi pro cunctis imperii austriaci provinciis in supremum tribunal ac abolitionis sententiarum officium austriacum generale, Vindobonae residens, translata fuit, et quidem quin appellatio vel recursus ab illo ad principem admitteretur. —

Serius, cum anno 1860 diversae imperii provinciae restitutionem sui juris legislativi et suae autonomiae sibi vindicassent, suaeque sacratissima caesareo-regia et apostolica Majestas pro paterna sua quam in bonum subditorum adhibet, cura illarum postulationibus edito altissimo diplomate die 20. Octobris 1860 benignissime detulisset: opus erat, ut tribunalis quoque supremi generalis locum alius magistratus patrius occuparet. Sed quoniam nunc hujusmodi magistratum via duntaxat legislationis creare et erigere fas erat, ad id usque temporis autem emolumentum partium jus suum prosequendum flagitabat, ut earum causae per sententias finales et validas dirimerentur: Sacratissima sua Majestas in altissima sua gratia eo adducta exstitit, ut negotia, quae ad provinciam prioris tribunalis supremi spectabant, postmodum senatui judiciali, penes excelsum regium Gubernium existenti, committeret pertractanda; statim vero ac comitia regni adunata fuere suoque fungi coeperunt munere, (quandoquidem senatus ille ideae ac conditioni tribunalis supremi minime respondebat), per altissimum suum regimen proiectum de erigendo pro Transilvania tribunalis supremo independente comitiis, quae hac super re juxta constitutionem regni decernerent suaeque vota manifestarent, proponi curare dignata est. Ob rationem legis, quae subinde lata est, fatus senatus judicialis Gubernio adjunctus muneris hujusmodi officia obire jam cessavit, atque regium tribunal supremum Transilvanicum eodem, ac tam late patente munere adornatum est, quo et quali tribunal supremum austriacum generale gaudet. —

Vos perillustres Domini primi omnino estis, quos altissima suae Majestatis fiducia in consilium accersivit hujus supremi tribunalis, quod nomine suae caesareo-regiae et Apostolicae Majestatis jus dicere debet et penes quod potestas non modo fortunarum, verum etiam vitae et mortis incolarum Transilvaniae erit. — Nullus dubito, quod Vos perillustres Domini, summum hujus altissimae fiduciae honorem haudquam parvi facientes, vosmet illa dignos jugiter ostendere omnem navabitis operam; quod memores jurisjurandi, quo vosmet hodie modo solemniter obstrinxistis, diviti ut pauperi justitiam sine discrimine personarum aequaliter distribuetis; et vita vestra anteacta ac soliditas characteris, tum eruditio et legum peritia diuturno usu rerum juncta, ejus rei pignus op-

timum mihi perhibent, quod nimirum vestrae sententiae ac decisiones animi diligentis et firmi, a partium studio alieni ac denique religiosi characterem nunquam non praesferrent, et qua tales magistratibus judiciariis inferioribus specimini ac exemplo, quod vehementer stimulet, partibus vero jus suum prosequentibus ceu infallibiles consolationi futurae erunt; denique, quod facto demonstrabit, dubia aliqua nuperrime in comitiis Transilvanicis contra erectionem unius tribunalis peculiariter Transilvanici mota, omni caruisse ratione ac fundamento!

Per altissimum autographum de die 5-ta Junii anni currentis dies hodiernus est statutus, quo tribunal supr. Transilvanicum munus suum adgrediatur, huic Sacratissimae Suae Majestatis mandato altissimo obtemperaturi comparuistis, viri perillustres, hodie in his aedibus, et ego cunctos Vos salvare ex imo meo corde jubeo. — Coelicolae vos diu hospitent multumque laborum patientes esse faxint quo expectationibus Majestatis suae altissimae cumulate satisfacere valeatis. Numen divinum nos illuminare velit, ut quod justum retumque, secundum legem cunctis in causis et casibus clare cognoscere queamus. Deus ter optimus maximus proposito nostro benedicat!

Hisee functiones regii tribunalis supr. Transilvanici coeptas declaro.

Vien'a 15 Iuliu 1865. Pe temeulu legei dietale din anulu 1864 si alu prea inalteloru decisiuni imperatesci, privitorie la infintiarea supremului tribunalu transilvanu, separat de administratiunea publica-politica, si la asiediarea lui in resiedinti'a monarchiei, a intratu in viatia acestu supremu tribunalu regescu transilvanu, incependosi adi activitatea sa aici in Vien'a.

Dupa cum suntemu adica informati, au depusu adi mai inainte de tote consiliarii numitului tribunalu juramentulu de servitiu in manile Esc. Sale D. presiedinte Ladislau Vas. de Popp, fiacare dintre ei in limb'a s'a materna: romanii in cea romanésca, ungurii in cea unгурésca si sasii in cea germana.

Dupa depunerea juramentului se adunara toti consiliarii in sala de siedintia, la carii intrandu si D. presiedinte deschise sesiunile cu una cuventare tienuta in limb'a latina dupa vechiulu usu observatu in Transilvani'a la asemenea ocazioni.

Ne aflamu in placut'a stare, de a ve pute impartasi aci tecstulu acelei cuventari*), carea dupa a nostra parere a fostu intru tote amesurata insemnatatei dilei si fiindu tienuta in limba neutrale, nu a potutu se nu multiamésca pe intregu consiliulu.

In urm'a cuventarei acesteia s'a asediatu consiliulu la mas'a verde si aratanduse numai decatu neincungiuraver'a necesitate de a denumi celu pucinu pe unulu dintre cei trei secretari sistemisati, care se duca protococele sesionale, a denumitu de secretariu pe competitoriulu concipistu aulicu baronulu Francois de Fillenbaum.

Dupa siedinti'a aeosta scurta si dupa retragerea Esc. Sale a D. presiedinte in biroulu seu presidiale, au aflu consiliarii supremului tribunalu de cuviintia, asi manifesta inalt'a loru stima si reverintia catra prea pretiuit'a persóna a Esc. Sale prin o cuventare rostita de catra d. consiliariu aulicu Kirchner in limb'a germana, prin carea aceia se declarara, ca numai asia isi voru pute ei arata adeverat'a loru loialitate catra prea amatulu loru presiedinte, deca ilu voru asigura serbatoresce prin cuvinte si ii voru dovedi prin facta, ca sunt gata asi oferi tote poterile sale prosperarei justitiei si intereseloru publice sub intielépt'a conducere a Esc. Sale.

Atinsu cu placere de asigurarile acesteia primite din partea membriloru consiliului incredintiatu conducerei Esc. Sale, inaltu acelasi respunse, ca are deplina convingere, cumea unei colegialitati cordiale, diligentiei, care o a aratatu fiacare membru alu consiliului si pana acuma in servitiu, apoi sciintiei

*) Vedilu in frunte. Red.

si cunoscintiei acelor va succede negresitu a implini cu tóta acurateti'a si strictitatea prea inalt'a parintésca voia a Maiestatei S'ale, a prea bunului nostru monarchu si a corespunde pe deplin asteptarilor publice.

Siedinti'a urmatóre se va tiené — precum intielegemu — in 17 ale lunei curente si in aceea se va denumi intregu personalulu sistemisatu pentru „supremulu tribunalu regescu transilvanu.“

Cunoscundu rezultatulu si ertandume ocupatiunile private, nu'mi voi pregeta alu face cunoscutu publiculu*).

Dela Reuniunea femeiloru romane.

„Intru intielesulu §-ului 4 alu statuteloru Reuniunii femeiloru romane membra activa a Reuniunii póte fi oricare dama va numera pe fiacare anu celu mai pučinu 1 fl. v. a. la fondulu Reuniunii, si cu atatu mai vertosu acelea, care 'si voru capitalisa acea tacsa depunendu la casa odata pentru totdeauna o suma corespunditóre dupa care se se póta trage venitu siguru analogu tacsei ce numera.“ — Acésta o factura si pana acum multi si multe persone si comune devotate scopolu celui importantu alu acestei Reuniuni, ale caroru contribui marimimóse le eternésa numele prin tóte publicarile si analele nóstre. — Numai prin asemenea caldura si devotamentu fondulu Reuniunii ajuuse in stare de a cresce precum a crescutu, eara administratiunea leala ei asigurá si ei va asigurá existenti'a si prosperarea lui.

Ne place a crede ca in dilele nóstre inca se voru afla dame iubitóre de omenime si pline de o ambitiune nobila pentru stim'a seculu propriu, care daruite dela Ddieu si ou stare materiala mai insemnata, voindu totuodata a scapa si de incomoditatea de a ingriji pe fiacare anu pentru numerarea tacsei de membre, nu voru lipsi a capitalisa tacsa cata numerá pana acum. Deci se face stimateloru membre din Brasiovu si districtu cunoscutu, ca lista ce se trimite spre inscriere are doua rubrice, un'a pentru tacs'a anuala, eara alt'a pentru capitalulu tacsei, pentrucá asié se'si potá alege fiacare membra pe care rubrica va voi; se presupune, ca membrele din afara voru binevoi a compune pentru sinesi totu asemenea lista.

Brasiovu 19/7 Iuliu 1865.

In numele comitetulu Reuniunii femeiloru romane prin: Anastasia Datou, pres.; Efrosina I. G. Ioan, casieritia.

Brasiovu 25 Iuliu. Serbari intrunite de parte batatórie. In 29 si 30 Iuliu se va tiené aici serbarea deschiderii casei de puscara, care se va inaugura de catra reuniunea de puscatori cu mare ceremonia. Se scie, ca inca in an. 1850 junimea matura, mai vertosu cea sasésca, se incoardá din respoteri a-si mediuloci dela locurile mai inalte statute spre a infintiá reuniuni de puscatori la semnu dupa esemplulu tuturoru germaniloru, atatu austriaci, catu si prusiani si federativi, cu scopu de a se deprinde in dare la semnu si a se dedá cu manuearea armeloru pentru casuri prevediute si nepreviute. — De atunci cu statute s'au infientiatu mai multe astufeliu de reuniuni, care din candu in candu se intalnescu laolalta si insuffla mare curagiu in semeni, precandu pe altii i prindu frigurile, candu vedu vre-o armatura. — In adeveru, ca manier'a acést'a se venésa cá prin unu feliu de propaganda prin tóte locurile; chiar' si prin Romania se afla asemenea reuniuni de puscatori si de gimnastici si cu ocaziunea serbatoriloru anuale, se intalnescu, emulésa intre sine, si ei dau parol'a la venarea scopulu. Reuniunea de puscatori din Brasiovu ajutata a buna séma de comuna si-a redicatu o zidire fórté pompósa si costisítoria si tocma acésta se deschide acum serbstoresce dupa programu. —

Estu tempu se tienu aici si alte serbari impreunate, de e. adunarea reuniunei relegióse alui Gustav Adolf, care se afla ramurita printre tóta sasimea Ardélului si tiene o directa comunicatiune cu tóta Germani'a protestanta, ajutandu la imultirea fondulu, asia numitu „fondulu lui Gustav Adolf“, din care se spriginesce confesiunea protestantica prétutindinea si pana la marea négra fara tiermurire. —

Totudeodeta se tiene in Brasiovu si „Adunarea generala pentru cunoscintiele tierei Ardélului“ si „adunarea tuturoru reuniuniloru de cantari“ ér' din tóta tiér'a, precum si „reuniunea gimnastica“, care tóte si voru tiené productiunile s'ale in dilele dela 1—4 Augustu dupa cum suna programele si conchiamarile precese. Mi se pare, ca statutele reuniunii de puscatori concedu la ver-ce june matura fara deosebire de nationalitate, numai pe longa conduita buna, a fi membru acelei societati comune, dupa cum e comuna si scól'a gimnastica, inse dorere! ca neci de una neci de alta nu se folosira

si altii afara de sasi, ele inse n'ar' trebui lasate nefolosite neci un'a neci alta, ca mane poimane amu vré se nefolosimu de ele si vomu fi póte si respinsi. —

Sibiu. „Herm Ztg.“ simtiesce, ca diet'a Transilvaniei se va deschide catu mai curendu. — Alte diurnale vréu a sci cu „Korunk“ ca va veni si cestiunea uniunii la desbaterea dietei. De voru intrá si deputatii maghiaro-secui si ar' vená dupa voturi dintre sasi si romani, óre ce succesu ar' avé? Si candu ar' avé, minoritati ce i-ar' mai remané de facutu? —

Unu respunsu.

Io pre voi ve lasu in pace!

Datimi si voi mie pace!!

Pr o v.

Bistriti'a 1 Iuniu 1865. Intru unu articulu dto. Vien'a 16 Maiu 1865 esitu in Nr. 36—496 alu „Concordiei“ corespondintele D. M. premitendu o statistica despre capitalele fundatiunei Ramontiane, trece numai decatu la catalogulu teneriloru cari tragu stipendiulu din fundatiunea acésta, regestrandu numerice dupa studii si loculu scólororu, unde le invatia, fara de ai numi pe fiacare cu nume, si fara de a ne spune, cari cati floreni tragu anuatim? Dupa care preambulu maestrulu singuru pe fiulu meu Albert juristu in Pest'a la aflu domnu din 22 stipendisti alu scóte cu nume, si alu aratá inaintea on. publicu cetitoriu, cá pe unu teneru, care trage stipendiulu in contra intentiunei fundatorelui.

Cuvenetele corespondintelu sunt urmatóre: „Albert (Béla) Dorgo juristu in Pest'a are stipendiulu de 63 fl. v. a.

„De e feciorulu comisariulu provinciale din Bistriti'a Gavriulu Dorgau, carele e provediutu cu salariu anuale de 1800 fl. m. si e omu cu avere, ca-ci a cumparatu acuma cu 12.000 fl. o mosia dela famili'a Cserei, — trage acestu stipendiulu in contra intentiunei fundatorulu.

„Causa acésta inca striga Sinodu.“

Acésta e sentinti'a corespondintelu D. M. cu motive provediuta, si totu deodata prin elu insusi apelata la sinodu!

Nu sciu ce scopu a avutu anonimulu nostru cu acésta scarmanare reu nimerita? voitu a pe mine, séu pe fiulu meu, séu dóra pe Venerabilulu Capitulu Metropolitanu din Blasiu a ne negri si compromite inaintea lumei, si de osebitu inaintea natiunei nóstre? pentruca suferimu, — ne temendune de sinodu — se traga A. D. feciorulu unu omu avutu stipendiulu in contra „voiei Dsale“ pe nedreptulu?

Quidquid sit, atata sciu eu, si sciu toti aceia, carora se cuvine a sci, cumca asertiunea si argumentarea corespondintelu D. M. e de totu falsa, si fara neci unu temeiu; precum si aceea va benevoii a vedé cor. D. M. din celea mai diosu desfasurate: cumca neci binsulu, neci confederatii lui nu su competinti a judeca: óre eu sum avutu séu bá? óre fiulu meu e lipsitu séu bá? si óre demnu e a trage acestu stipendiulu de 60 fl. m. séu bá?

De aru fi cetitu D. M. si suferii lui testamentulu nemaritorelui D. Simeone Ramantiai de Ramantza, Dr. de med. ddo. Vien'a 17 Oct. 1843 intaritu de Mai. S'a imp. si Marele Principe alu nostru Ferdinandu, ar' fi pututu vedé mai bene voi'a si dispusetiunile marelui acelasi barbatu in privinti'a dreptulu la aceste stipendii; ar' fi pututu vedé, calitatile si conditionile prescise pentru acei teneri, pe carii are de a'i impartasi episcopulu cu Ven. Capitulu din Blasiu cá patronu cu stipendii dintru acésta fundatiune. In asta privinti'a § 2 alu citatulu testamentu destulu de apriatu ne arata dispusetiunile testatorelui in cuvintele urmatóre:

„2-do. In incrementum culturae juvenum Transilvaniae destino et relinquo in deposito, apud Venerabile Capitulum Balásfalvense quadraginta quatuor status obligationes cum quinque percentum; hoc est quadraginta quatuor millia florenorum, computando florenum a tribus vigesimariis argenteis et quidem sine discriminatione nationis vel religionis, — signanter vero in dotationem juvenum pauperum nobilium, inter quos si mei consanguinei fuerint, requisitis qualitatibus gaudentes, illi praeferantur, in defectu vero nobilium, etiam pauperioris sortis, subintellecto eo, ut in scientiis susceptis se totos devoveant“ etc.

En se vedemu, cum argumentésa cor. D. M. in contra fiulu meu?

Elu dice „Albert Dorgo trage acestu stipendiulu, in contra intentiunei fundatorelui“ et quidem numai pentruca e feciorulu comisariulu provinciale din Bistriti'a, carele e provediutu cu salariu anuale de 1800 fl. si e omu cu avere etc.“

Se benevoiesca cor. D. M. a ne arata baremu unu cuventu ori din testamentulu Ramantianu, ori din legile tierei, prin care s'aru puté proba: ca fiulu meu nu e seracu (pauper), pentruca tatalu seu e provediutu cu salariu, si a cumparatu o mosia cu 12.000 fl. acuma dupa dobandirea stipendiulu.

Déca 'mi va dovedi cor. M. D. cumca testatorele aru fi destinatu acésta fundatiune singuru numai pentru teneri de totu sermani, ori dóra plane singuru numai pentru proletari, — si ea aceia teneri transilvani aru fi eschisi din fundatiunea Rom. ai carora parenti sunt cu avere: atunci eu me obligu si fara sinodu a parasi stipendiulu fiulu meu, spre folosulu filoru, séu partitei cor. D. M. in veci, cá se aiba asi castiga popularitate din parg'a natiunei. —

Cor. M. D. incheie articulu seu cu aceste cuvinte „causa acésta inca striga sinodu.“

Ce se mai dicemu la astfelu de strigoi? decatu se strigamu si noi catra dinsii: O praeclaros custodes etc.!

D. M. striga dara sinodu pentru acésta cauza, cá se nu traga fiulu meu mai multu acestu stipendiulu in contra voii lui!

Eu nu credu: ca ori ce sinodu compusu din barbati cu minte sanetósá, se se tiene competinte a lua administratiunea si patrociniulu fundatiunei din manile acelor „Patres patriae venerandi“, in a carora grija e incredintiata acésta fundatiune, precum dispune apriatu fundatorele in capatulu testamentulu seu dicendu:

„Quo autem haec mea fundatio Ramantziana nuncupanda, scopo et intento fini correspondent eo certius et facilius ad effectum perducatur, nou tantum jus patronatus, in hanc meam fundationem relate ad juvenes,

*) Vetii indetora pe multi dimpreuna cu pe noi. — R.

ad eandem proponendos, pro omni tempore defero Illustrissimo ac Reverendissimo Episcopo Fogarasiensi, et Venerabili Capitulo Balasfalvensi, sed etiam executionem totius Testamenti."

"Supremum vero protectorem huius meae foundationis de genu oro Sacratissimam Suam Majestatem, Excels. Reg. Transnic.-Aulicam Cancellariam, Excels. R. Magni Principatus Transilvaniae Gubernium, tanquam Patriae venerandissimum, spe firma fretus, quod hoc meum bonum in publicum directum intentum aequae benigne consulentes, summo suo paterno patrocinio fovebunt."

In acestu punctu alu dispușetionei testamentarie, afara de numitii „Patres patriae venerandissimos“ nu este rogatu nimene si imputeritu prin fundatore pentru privigidrea asupra administratiunei acestora stipendii, cu atatu mai pucina cor. D. M. si D. Red. alu „Concordiei“.

Eu sum de acea parere, ca intru acasta dispușetione e destula garantia pentru efectuarea nevatamata a intentiunei fundatorelui, si nu credu, ca ori ce sinodu ar' aflá de lipsa asi intinde jurisdicțiunea sa la astfelu de controlaria, chiaru si deca s'ar afla indreptatitu.

Fórte nefericite aru fi institutete sociale ale natiunei nóstre, candu numitulu capitulu ne aru dá ansa fundata a pierde increderea nóstra catra dinsulu, catra Guberniu etc. — in privintia acestei fundatiuni si a cauta o garantia mai buna in sinodu, candu este facta cunoscuta inaintea tuturoru dreptu credinciosiloru, cumca Ven. Capitululu din Blasiu, in frunte cu unu pastoriu bunu si nepatatu, dreptu si induratu parente, — neobositu se jertfescu diu'a si nóptea, cu celu mai mare zelu, dupa starile tempului, spre benele clerului si alu junimei scolare, si deosebitu pentru sustinerea legiloru si instituteloru testamentarie; care eu, cá prin mai multu ani fostu Referinte alu celui — alu fundatiuniloru, si alu invatiamentulu publicu, la gubernamentulu Ardélului, in cea mai buna cunoscutia potu marturisi inaintea lui Ddieu, cu acea reflexiune, ca toti fi natiunei aru fi datori, in locu de ai culpa, ai critisa, ai slabi autoritatea si influenti'a morala, mai bene cu cea mai profunda onóre si pietate, asi pleca capulu la meritele loru, puse pentru fericirea clerului si poporulu romanu, rogandu pe Ddieu, se avemu totdeauna pastori si parenti cá acesti DD. capitulari „Patres patriae venerandissimos“!

Episcopulu resp. ar.-episcopulu cu capitululu seu, nu credu se aiba lipsa de patroni nerogati si de advocati ori tutori nechiamati.

Atata la critic'a corespundintelului D. M.

Dupa acasta trecu la comentariulu Redactiunei séu Redactorulu sub 2) care dice:

„2. Juristulu cestionatu e intru adeveru feciorulu Dluu comisariu amintitu, si trage intru adeveru in contra intentiunei fundatorelui stipendiulu, care ar' trebui se se deie teneriloru „romani lipsiti“ cu portare bona si capacitate. Primele doua conditiuni lipsescu cu totul, cá-ci juristulu nostru cu tóte ca dupa origine e romanu, inse nici nu scie limb'a materna, nici nu vre se o scie, ba dupa cum spunu colegii sei, ar' stá gata ai atenta procesu criminale celui ce s'aru incumata ai aminti cá dinsulu e romanu de origine, si ca ar' trebui se fia romanu si cu simtiemintele. Si acestu teneru trage acú de 6 ani stipendiulu, ce aru fi pututu fructifica mai bene, pentru beat'a natiune romana! Red.“

Din susu pomenitele póte vedé D. Red. cumca nici dinsulu, nici suflerii sei nu sunt competenti a judeca pe fiulu meu: *óre lipsitu e séu ba?* (dives seu pauper) si cu atata l'asi poté absolve pe acestu comentariu, reimpingundulu cu interventiuinea sa in fortereti'a, din care a esitu cu trupele ausiliare pe campulu bataliei. — Numai singuru pentru on. publicu citoriu imi ieau indresnéla a mai ilustra cu vr'o doua cuvinte, acasta ingesiune eroica.

Estu comentariu nu numai ca intaresce asertiunea cor. D. M., ci merge inca si mai departe afirmandu: „ca stipendiulu trasu de fiulu meu ar' trebui se se de teneriloru romani lipsiti.“

In catu are dreptu D. Red. (va se dica Domnulu Redactore, ori On. Redactiune?) cu acestu asertu, se póte vedé din citatulu § 2 alu testamentulu cestionatu, si asia prin urmare „ruente fundamento, ruit supe-raedificatum“ cercat'a probare „ca Albert Dorgo nu e romanu“ e de prisosu.

Logic'a comentariulu „cine nu scie limb'a romana, nu e romanu“ a o judeca o lasu in voi'a on. publicu cetitoriu. Eu aci numai atata amintiescu, cumca nici contele Stef. Szechényi, multu tempu nu a sciutu limb'a sa materna, si totusi pe elu 'lu numesce natiunea s'a si dupa mórte „Legnagjobb magyar.“ —

Asemenea exemple asi poté aduce si despre mai multu patrioti romani, pe cari ai escomunica, nimene si a adusu aminte! Er' acum cine póte sta bunu, ca adi au mane nu voru atenta Dictatorii natiunei a ne scóte si pe noi gregarii, ca pe nesce oi calbagióse din turma, p. e. sub pretestu: ca nu scriemu bene romanesce, ori ca scriemu „voie“, in locu de „volia“ (voilà = éca), „ciberu“ in locu de „deja“; séu ca ne numesco fictione juris „nobiles hungari“ dupa legile tierei nóstre; séu ca nu vorbimu totu romanesce, si cu cei ce nu scie limb'a nóstra; séu pentru ca neam casatoritu in familia sasésca, neștiésca, ungrésca, séu ca scriemu numai culinarie, a buna óra cá si eu, care cam tardiu am inventiatu in catuva mai binisioru a scrie in limb'a romana, ut ipsa figura docet, cá si Aristotele a dice cu ceter'a (cythara). —

Aceste tóte se potu intempla, et nihil est, de quo non sit habenda fides, — ca-ci Terra dabit stellas, coelum seidetur aratro. Unda dabit flammam, et dabit ignis aquas! (Va urmá.)

UNGARPA. Provocare. In firulu determinatiunei siedintiei directionali a Asociatiunei rom. Aradane tienuta in 5/15 Iun. a. c. Nr. prot. 5 prin aceste sunt rogati toti DD. membri ai Asociatiunei acesteia cari dora s'ar aflá in restantia, se bine voiésca a persolve sumele obligate dela tempulu obligatiunei sale pana in 1 Maiu 1865 si pe semestrulu curente, adresanduse prin epistole francate séu de a dreptulu la spect. D. Dr. Atanasiu Siandoru in Aradu, séu la colectantii publicati in Nr. 34 alu „Concordiei“ cu atatu mai vertosu ca lipsele Asociatiunei sunt mari, si fara de bani ar' veni in o perplexitate ne dorita. Semnatu in Aradu 5/17 Iun. 1865. Directiunea Asociatiunei nationali in Aradu pentru cultur'a poporulu romanu — (Cu acést'a ocaziune se invita si dd. mem-

brii resp. din Brasiovu, cari s'au subscrisu la redactiune, cá se benevoiasca a-si depurá tacs'a de membru. R.)

Intre rezultatele acestei reuniuni ne salta anim'a de bucuria a vedé si sum'a cea frumoșá de 1000 fl. impartita cá ajutória la junii rom. pe anu scol. 1864/5 fara osebire, dintre cari 26 insi primira cate 20, 30, 50 séu 60 fl.

Stipendiale Mocioniane pentru studinti romani se suira pe anulu 1864/5 la 3000 fl., din cari ér' s'au impartasitu vro 34 teneri studiosi romani in diferite institute si alti 2 in Timisióra si Versietiu fura preveduti cu tóte cele de lipsa. Cei ce vréu a concurge pentru asemené ajutória se 'si tramita concursulu pana la 1-a Septembre la Ilustrulu domn. Andreiu de Mocioni la Foen prin Timisióra.

— Locutienetoriulu regatulu Ungariei cont. Mauritiu de Pálffy prin scrisóre de mana a Mai. S'ale din 18 Iuliu se afla in gratia redicatu din oficiulu de guvernatoru, spre a se aplicá in armata; si in semnu de in. recunoscintia pentru cervitia primi marea cruce a ord. Leopoldinu cu decoratia de resbelu a crucei de cav. fara tacsá.

— 33 persóne se afla condamnate la mórte de tribunálu martialu din Vesprimu pentru crim'a de omoru si conturbarea pacii publice, cari 'si insinuara recursu.

— Se crede, ca Vincenz Szt.-Ivány e denumitu iudex curiae, ceea ce „Debatte“ demintiesce. — Damele maghiare au intreprinsu a lucrá la unu tapetu mare pentru sal'a academieii din Pesta, sub presidiulu contesei Szögyény.

— In Chichinda mare intr'o strata au nascu 6 femei totu cate 2 si una 3 fili si se afla tóte 7 sanetóse cu 15 copii.

— Diet'a Croatiei dupa „Pester Lloyd“ se va mai amaná si pe altu terminu. —

Vien'a 24 Iuliu. Telegramele sosite pana adi anuntia, ca luni se ceti in cas'a deputatiloru o adresa a presidiuluu ministriloru in care se impartasiesce casei, ca joi in 27 Iuliu se va incheié sesiunea senatulu.

Altu telegramu alu „Kr. Z.“ anuncia, ca in loculu Mai. S'ale va incheié sesiunea In. S'a imp. D. archiduce Ludovicu Victoru, fratele Mai. S'ale. Cas'a indata si decise a numai tiené alte siedintie. Pratobera multiamesce presiedintelului Hasner si acest'a casei dep. pentru osteneli si incheia cu dorinti'a, cá constitutiunea sub scutulu ceriului si alu imperatulu se prosperese si se se desvólte! Dupa cari urmara 3 vivate imperatulu. In 25 primi si cas'a domniloru propunerile casei de diosu in caus'a drumulu de feru ardelénu. (Vedi in Nr. tr.)

Toti locotienetorii din Boemi'a, Moravi'a, Triest, Tirol, Ungari'a si Veneti'a se afla in Vien'a, si intre min. c. Mensdorf, c. Belcredi, insarcinatulu cu compunerea noului ministeriu si c. Mailath, noulu cancelariu alu Ungariei setieniu in tóta diu'a conferintie pentru form'a procederii s'ale, fienduca vechiulu ministeriu face ursoriu, cá se se mantuiésca odata de pusetiunea acést'a torturatória.

Cronica esterna.

Inafara evenimentete politice sunt de pucina insemnate, ele plutescu tóte in stadiulu de mainainte. Itali'a cu Rom'a érași voru reincepe negociatiunile, inse póte numai dupa schimbarea ministeriulu de acum. Imperatulu Napoleonu a pornitu in 19 la Plombieres, unde merge si Pepoli, solulu italianu si unde conferise si Cavouru cu imp. Napoleonu. Imp. tramise o scrisóre autografa la regin'a Spaniei Isabela II. invitanduo la o intalnire in Biaritz. Recunóscerea regatulu Italiei din partea Spaniei a produsu o reactiune, care amenintia cu resbelu civilu. In Portugali'a se afla crisa ministeriala. In Angli'a alegerile liberaliloru coversiescu pe cele conservative si cu tóta fleg'ma anglica se intemplara la alegeri si scene sangeróse.

ROMANI'A 22 Iuliu. Eri se schimbá in min. de esterne cartelulu incheiatu intre Austri'a si Romani'a pentru darea afara a respectiviloru suspitionati.

Prinoipele Cuza calatori peste Cernauti la Ems, pentru restaurarea sanitatii, provocandu pe poporu la linisce si cointielegere sub directiunea ministeriulu. „Korunk“ scrie, ca principele a trecut in 21 pe la 8 óre prin Clusiu catra Vien'a, altii credu, ca merge la Parisu.

Reportulu comisiunii mixte: (Capetu.)

Pré inaltiate Dómne, in circumstantiiele presinti, comisiunea, in cea ce privesce puterea armata, nu se póte popri d'a esprima a ei dorintia ca, prin suprimarea ori-carui lucsu si prin orice alta economia, se se organisese cu una ora mai inainte cadrele privitóre la militia tierei.

Cu ocaziunea acést'a, fia-ne permisu a esprima credinti'a ce avemu, ca una cumpenita intrebuintiare a armatei la lu-

crările publice ar' avé intreitulu avantaju de a facilita si activa aceste lucrari intr'una tíera unde lips'a braceru este atatu de simtita, de a realiza multe economie, si de a fortifica mai multu de catu orice exercitiu corpulu soldatiloru.

Corpurile legiutóre astépta cu cea mai mare nerabdare proiectulu de lege relativu la pensiuni; legea actuala a devenitu fórte impovarátóre pentru statu din caus'a viciuriloru co-prinse intr'ensa; nu este inse de tagaduitu, ca mai multe cause au contribuitu la imultirea pensiuniloru, intre care inaintarile cele rapedi in functiuni si destituirile nejustificate printr'una adevérata necesitate, oare au de rezultatu inevitabile a produce perturbatiuni in servitiu, descuragiare intre functionari si nestabilitate in lucruri.

Chiri'a localuriloru autoritatiloru publice este una greutate pentru tesauru, si cu tóte acestea trebuint'a nu este indeplinita. Statulu desfacunduse de atatea proprietati inutile, din vendiarea loru s'ar dodendi midilócele cooversitóre pentru edificarea unoru localuri apropiate de servitiulu acestoru autoritati.

M. Té, a mai areta comisiunea importantia oailoru de comunicatiune si starea in care se afla ele astadi, o crede de prisosu; nu ne putemu opri inse de a ve exprima unanima dorintia pentru incetarea acestui reu. Cheltuecele inutile ce se facu cu numerosulu personalu technicu, neexacta observare a contractelor din partea intreprenoriloru, neterminarea sio-seliloru incepute, neintretinerea si ruinarea celor terminate, sunt atatea cause cari tienu caile in starea loru actuale.

Ne oredemu datori a atrage mai cu séma atentiunea guvernului M. Tého asupra agentiloru de la lucrarile publice, cari consuma sume insemnate, fara cá lucrarile executate de densii se fia in proportiune cu aceste sume.

Speramu catra acestea, M. Té, ca in curendu voru incepe lucrarile privitóre la caile ferate, cari sunt votate pentru Romani'a de dincolo si de dincóce de Milcovu.

Catu pentru drumurile vicinali, comisiunea crede ca, studianduse bine cestiunea, s'ar recunósce ca sistema cea mai avantajósa este cea a prestatiunii in natura, cu care se servescu mai multe state civilisate.

In mai multe ronduri, M. Té, s'a exprimat dorintia, pentru facerea cheuriloru la principalile nóstre porturi, Giurgiu, Calarasi, Olteniti'a, Braila si Galati. Din nefericire, nici una lucrare nu s'a intreprinsu pana adi pentru aceste porturi; si cu tóte aceste ele 'si au creatu nisce venituri speciali destinate a acoperi, celu pucinu in parte, cheltuecele necesarie. Speramu ca guvernulu M. Tého nu va lasa se scape nici una ocaziune propria a da una mare impulsione pentru inceperea si terminarea acestoru lucrari, cari voru contribui puternicu la radiocarea agriculturii, comericiului si industriei tieiei.

Scimu pré bine, M. Té, ca tóte imbunetatiile nu se potu face deuna-data; cu tóte aceste, in limitele midilóceloru de cari dispunemu, s'ar puté atinge scopulu doritu, déca s'ar urmari treptatu orice lucrare fara intrerupere, dupa una sistema bine preconcepata. In faptu inse, se cheltuescu adese sume insemnate, si in urma se abandona mai inainte d'a se termina. Astfelu, M. Té, fia-ne permisu a ve supune la cunoscentia, ca esemple: inceperea cladirii mitropoliei, astadi abandonata: academi'a nationale din Bucuresci, singurulu edificiu publicu de una mare important'a, aprópe terminatu inca din anulu 1858, si oare s'ar fi pututu complecta cu mice sume totudeauna distrase de la destinatiunea loru. Asemene, ne permitemu a aminti M. Tého si starea in care se afla metropoli'a si casarm'a din Iasi.

Domenurile statului au dobanditu una mare importantia, si sistema loru actuale de administrare are trebuintia d'a se reorganisa pentru a corespunde cu acésta importantia.

Cestiunea monastiriloru dise inchinate este una din cele mai importanti cestiuni nationale, si este menita a ilustra domnia Mariei Tého. Corpurile legiutóre s'au grabitu a accorda guvernului M. Tého, totu concursulu necesariu; de acea, fara a esamina causele cari au impeditu solutiunea acestei cestiuni, nici actuala fasa a negociatiuniloru diplomatice, ele s'au grabitu a raspunde la apelulu guvernului, votandu insemnata suma de 150 milióne bani turcesci, numai in sperantia ca acésta importante afacere are se devina in fine unu faptu implinitu. Comisiunea, intemeiata pe drepturile de autonomia ale tieiei, are increderea ca M. Té veti reesi se aplanati tóte dificultatile ce au pututu pana acum impiedica regularea definitiva a acestei cestiuni.

Neaplicarea legii rurale cu staruintia si activitatea ceruta de marea insemnatate a acestei legi, impiedica agricultura si tranfactiunile sociali. In asemene situatiuni eficacitatea legii devine indoiósa pentru toti. Silintiele staruitóre ce s'aru depune de guvernulu in aplicarea acestei legi, Pré In. Dózne, aru produce cele mai bune rezultate in privintia restabilirii creditului generale, atatu de struncinatu in tíera nóstra.

Este necesariu, M. Té de a se presinta catu mai curendu unu proiectu de lege pentru instituirea politiei rurale, si pentru regulamentarea rapedii esecutari a diferiteloru involele dintre proprietari si plugari.

Una banca, fonciaria si de escomptu, a careia trebuintia este simtita de atata timpu, devine astadi mai imperiósa; caci, prin ajutorulu unei asemene institutiuni, proprietarii voru puté indeplini in parte, si lipsa braciiloru, si realizarea bonuriloru, a caroru plata din partea tesaurului, prelungita conformu dispositiuniloru legii rurale, ar' avé de efectu, pentru cei mai multi, ruinarea loru.

Vorbindu de creditu, M. Té, ne credemu inca datori a ruga pe guvernulu M. Tého, se dè ordine pentru una mai energica urmarire din partea administratiuniloru locali in contra facatoriloru de rele, si pentru una padia mai activa, mai inteligente si mai scrupulósa a capitalii din partea autoritatii séle politienesce.

M. Té, regulamentele interiori ale corpuriloru legiutóre contieniu mai multe lacune, cari impiedica libertatea desbateriloru, din care cauza nu se póte obtiené luminele necesarie pentru confectionarea legiloru si votarea bugetului. Regulamentulu senatului prin art 57 aduce chiar' restrictiunile acestui corpu, prin gresita interpretare ce s'au datu, fara competentia, art. 1, 2, 3 si 14 din statutulu dela 2 Iuliu. Comisiunea, avendu in vedere art. 18 din statutu, astépta cu nerabdare a vedé introducunduse in aceste regulamente amelioratiunile ce esperiintia a doveditu a fi indispensabile.

Este asemene de doritu, M. Té, ca una lege se determine mai lamuritu atributiunile senatului, conformu cu marele scopu pentru care este instituitu acestu inaltu corpu.

Pré In Dózne, comisiunea mixta, iuchiaandu aci lucrarea s'a, spera ca a corespunsu, pe catu midilócele séle i au permisu la difiicile misiune cu care a onorato increderea corpuriloru legiutóre. Ea se va socoti ferice, déca va fi contribuitu in ceva la imbunetatierea administratiunii generale a tieiei.

Comisiunea, plina de confidentia in simtimentulu de dreptate si de amóre pentru binele publicu de care sunteti inspiratu, pune tóta a s'a sperantia in puternic'a initiativa a M. Vostre.

Dumnedieu se protéga silintiele M. Vostre! Se traiesci M. Té!

Ai M. Vostre, cu celu mai profundu respectu,

Membrii comisiunii mixte:

Chr. Tell, N. Crotiulescu, I. Florescu, I. I. Filipescu, G. Costaforu, C. Boerescu, C. Darvari, N. Calinescu, A. Florescu, G. Caramanliu.

Acestu reportu a fostu presintatu M. Séle de catra d. Docanu, vice presiedinte alu senatului, Dumnicu la 27 Iuniu v.

Nr. 17635—1865.

3—3

Publicatiune.

Esamenele de statu pentru economii silvanali de sene statatori, catu si pentru personalulu de padirea paduriloru, se voru tiené in anulu curente la Clusiu in 6 Noembre a. c. catu si in dilele urmatóre ale lunei acesteia.

Acésta se aduce la cunoscentia publica, cu acelu adaus: cumcá suplicele de a se dá concesione la deponerea esamenelor acestora, sunt de a se asterne bine instructe cu inceputulu lunei lui Septembrie a. c., acestui guvernulu regescu. —

Din sied. gob. r. trans. tien. la Sabitu in 27 Iuniu 1865. —

Cursurile la bursa in 25. Iuliu 1865 sta asia:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 24 cr. v.
Augsburg	—	—	107 " — "
London	—	—	109 " 80 "
Imprumutulu nationalu	—	—	74 " 55 "
Obligatiile metalice vechi de 5 %	—	—	69 " 25 "
Actiile bancului	—	—	795 " — "
" creditului	—	—	176 " 40 "

Obligatiile desarcinarii pamentului in 21. Iuliu 1865:

Bani 69.50 — Marfa 70.30